

Jezici Jevreja

האשכול
מילים
פזמונים
שירים
קטעים

Evropski dan jevrejske kulture 2016

Jevrejska opština Pančevo

Evropski dan jevrejske kulture 2016

Jezici Jevreja

Jevrejska opština Pančevo

Jevrejski narod spada u grupu semitskih naroda čiji su praoci Avraam, Isak i Jakov (Izrael) živeli kao nomadi u južnom Kanaanu (Palestini). Bavili su se poljoprivredom i stočarstvom.

Jakovljevi sinovi imao je dvanaest sinova. Njegove porodice su izrasle u dvanaest plemena, zajedno stvorivši narod Izraela, što je opisano u Bibliji.

Prvi kralj Izraela bio je Saul, a drugi David, koga je nasledio njegov sin Solomon u 10. veku pre nove ere. Smatra se da je za vreme Solomona formiran hebrejski jezik.

Adam

Patrijarsi, oko 1850. p.n.e. → Avram, Isak, Jakov, Josif

Jevreji u Egiptu

Izlazak iz Egipta, oko 1250. p.n.e.

Osvajanje Kanaana, 1220 – 1200. p.n.e.

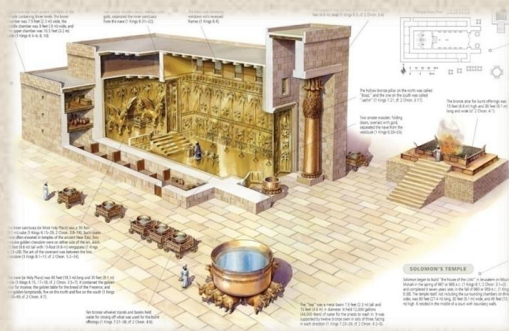
Epoha sudija, 1200 – 1025. p.n.e.

Ujedinjeno carstvo, 1030 – 931. p.n.e. → Saul, David, Solomon

Rascep jedinstvenog carstva, 931. p.n.e.

Vavilonsko ropstvo, 582. p.n.e.

Solomonov hram – Prvi jerusalimski hram

Kralj Solomon bio je poznat po ogromnom bogatstvu, mudrosti i spisima. Kruna njegove vladavine bilo je podizanje veličanstvenog hrama u Jerusalimu, u koji je ugrađen najskuplji kamen, drvo i tone zlata i srebra.

Ideja izgradnje hrama bila je da se stvori stalno mesto za čuvanje Zavetnih ploča sa uklesanim Božijim zapovestima.

Spoljašnjost Prvog jerusalimskog hrama

Herodov hram – Drugi jerusalimski hram

Vavilonci su razorili Solomonov hram posle raspada Kraljevine Izrael 586. godine p.n.e. Nastaje prva jevrejska dijaspora. Obrazovani i imućni Jevreji odvedeni su u ropstvo u Vavilon. Posle pedeset godina izgnanici se vraćaju u domovinu. Kralj Herod (Irod) obnovio je i značajno proširio hram, ali bez prvobitnog sjaja. Hram je poznat kao Drugi jerusalimski hram.

Uništenje Jerusalimskog hrama, Frančesko Ajes (c.1867)

Jevrejska dijaspora

Drugi jerusalimski hram ruše Rimljani 70. godine. Bez hrama i nade u njegovu skoru, ponovnu izgradnju, progonjeni i obespravljani Jevreji se raseljavaju u više pravaca: severno od Jerusalima, u jugozapadnu Aziju, Egipat, severnu Afriku i celo Rimsko carstvo.

Počinje život Jevreja van domovine dug skoro 2000 godina i traje sve do osnivanja države Izrael 1948.

Procesija nakon pada Judeje 70. godine

Titov trijumfalni luk, Rim

Jezici jevrejskog naroda

Od 10. veka p.n.e. govorni jezik Jevreja bio je hebrejski, na koji je snažan uticaj imao aramejski, govorni jezik okolnih naroda u Asiriji i Vavilonu. Najstariji nađeni zapisi na hebrejskom stari su više od 2000 godina. Posle povratka iz vavilonskog ropstva (6. vek

p.n.e.), hebrejski postaje gotovo isključivo jezik religije. U svetim spisima održao se u izvornom obliku do današnjih dana. Nasuprot tome, po pravilu, raseljeni Jevreji, pored svog jezika, prihvataju jezik zemlje domaćina. Stvaraju se novi jezici kao kombinacija hebrejskog i drugih jezika. Najpoznatiji su đudeo-espanjol ili ladino, jezik Sefarda (španskih Jevreja) stvoren mešavinom hebrejskog i španskog, i jidiš, jezik Aškenaza (Jevreja srednje i istočne Evrope) koji je mešavina hebrejskog i staronemačkog. Kontinuitet hebrejskog jezika ogleda se u činjenici da čak i školska deca u Izraelu sa lakoćom mogu da čitaju čuvene Kumranske spise pronađene u pećinama kraj Mrtvog mora, stare 2000 godina.

Aramejski jezik

Aramejski spada, isto kao i hebrejski, u grupu semitskih jezika. Semiti, po predanju, vode poreklo od Sema, jednog od trojice Nojevih sinova. Naseljavaju zemlje Bliskog i Srednjeg istoka, sevrenu i severoistočnu Afriku. Obuhvataju narode starog veka – Akadane (Asirci i Vavilonci), Aramejce (Sirijci i drugi) i Kanaanite (Jevreji, Feničini i drugi). U modernom svetu taj pojam se odnosi uglavnom na Arape i Jevreje. Sličan je hebrejskom i koristi isti alfabet kao hebrejski. Od 6. veka p.n.e. koristio se kao zvanični diplomatski jezik u trgovini i kao govorni jezik Jevreja. Jevrejski Tanah (Biblija) i Talmud (koji tumači Tanah) uglavnom su pisani na aramejskom, a Kadiš (molitva za mrtve) sačuvana je jedino na tom jeziku. Izašao je iz upotrebe u 7. veku sa dolaskom Arapa na vlast, posle muslimanskih osvajačkih pohoda.

kāph	yudh	tēth	hēth	zain	waw	hē	dālath	gāmal	bēth	ālaph
k	y	t	h	z	v	h	d	g	b	ʾ
tau	shin	rēsh	qoph	šādhē	pē	ʿē	semkath	nun	mim	lāmadh
t	sh	r	q	ṣ	p	ʿ	s	n	m	l

Rani aramejski alfabet

Kadiš – molitva za mrtve na aramejskom u kojoj se ne oplakuje pokojnik, već veliča i posvećuje Božje ime (čita se sa desna na levo)

Neka Njegovo ime bude uzvišeno i posvećeno u celom svetu koji je stvoren po volji Njegovoj.

Neka bude utemeljeno Carstvo Njegovo u našem životu i našim danima i u životu doma celog Izraela, brzo i uskoro. Amen.

Neka Njegovo ime bude blagosloveno zauvek, blagosloveno i hvaljeno, veličano, uzvišeno, uzdizano do neba, uzvišeno proslavljeno i hvaljeno neka je ime Njegovo.

Blagosloven da je On, iznad i iza svih blagoslova i hvalospeva, hvale i utehe, koje su izgovorene u svetu. Amen.

Neka bude obilan mir sa nebesa, i život, za nas i za celi Izrael. Amen.

On je Onaj koji stvara mir u svojim prebivalištima, neka On donese mir nama i celom Izraelu. Amen.

קדש

יתגדל ויחַקדש שמה רבא בעלמא די־ברא כרעותה. ויימליך מלכותה בחיכון וביומיכון ובחיי דכל־בית ישראל. בעגלא ובזמן קריב. ואמר: אמן.

יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמא.

יתברך וישתבח. ויתפאר ויתרום ויתנשא. ויתהדר ויתעלה ויתהלל שמה דקודשא. ברך הוא. לעלא מן־כל־ברכתא ושירתא. תשבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא. ואמר: אמן.

יהא שלמא רבא מן־שמיא וחיים עלינו ועל כל־ישראל. ואמר: אמן.

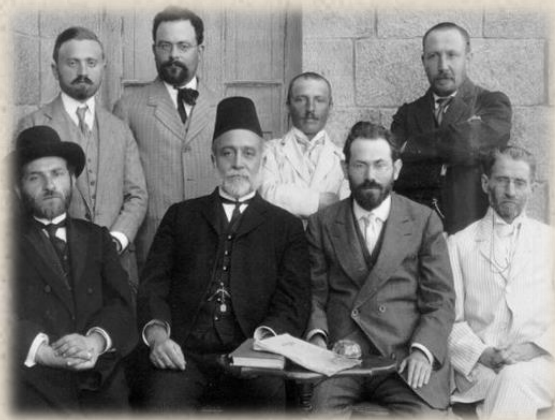
עשה שלום במרומו. הוא יעשה שלום עלינו ועל כל־ישראל. ואמר: אמן.

Moderan hebrejski jezik

Oživljavanje govornog hebrejskog jezika dešavalo se istovremeno sa jačanjem cionističkog pokreta krajem 19. veka. Njegov tvorac je Eliezer ben Jehuda. 13. oktobra 1881. Jehuda i njegovi prijatelji odlučili su da međusobno razgovaraju isključivo na hebrejskom, koji je do tada bio pre svega pisani jezik. Rezultat te odluke je kompletan rečnik staro-hebrejskog i modernog hebrejskog u 17 tomova, objavljen 1922. nakon Jehudine smrti. Rad na izradi rečnika trajao je godinama.

Sesil Rot, poznati engleski istoričar jevrejskog porekla, najbolje je sumirao rad i dostignuće Eliezera ben Jehude rečima:

"Pre Eliezera ben Jehude Jevreji su mogli da govore hebrejski, posle njega oni su govorili hebrejski".

**Prvi odbor za hebrejski jezik, Jerusalem 1912.
Eliezer ben Jehuda (prvi zdesna u donjem redu)**

Jevrejsko pismo

Jevrejska azbuka naziva se alef-bet po prva dva slova, alef i bet. Ima 22 osnovna suglasnika, pet samoglasnika, četiri slova iz stranih azbuka i četiri suglasnika sa tačkicama kojima se menja izgovor osnovnog suglasnika. Samoglasnici se označavaju pomoću tačkica i crtica oko suglasnika, ali se ne pišu, sem u svetim spisima.

Svako slovo ima brojčanu vrednost. Nema razlike između velikih i malih slova. Piše se sa desna na levo, a stranice se listaju sa leva na desno. Karakteristika hebrejskog su glteni suglasnici.

A L E F - B E T	NUN - נוּן	50	נ	1	ALEF - אֵלֶף	1	א
	SAMEAH - סָמֵךְ	60	ס	2	BET - בֵּית	2	ב
	AJIN - עֵינַן	70	ע	3	VET - וֵת	3	בּ
	PE - פֶּא	80	פ	4	GIMEL - גִּמְלָל	3	ג
	FE - פֶּא	80	פ	5	DALET - דָּלֶת	4	ד
	CADI - צָדִי	90	צ	6	HE - הָא	5	ה
	KOF - קוֹף	100	ק	7	VAV - וָוִי	6	ו
	RES - רֵישׁ	200	ר	8	ZAJIN - זָיִן	7	ז
	SIN - שֵׁינַן	300	ש	9	HET - חֵית	8	ח
	SIN - שֵׁינַן	300	ש	10	TET - טֵית	9	ט
	TAV - תָּו	400	ת	20	JOD - יוֹד	10	י
	HAF SOFIT - כִּף סוֹפִית	500	ך	20	KAF - כֶּף	20	כ
	MEM SOFIT - מֶם סוֹפִית	600	ם	20	HAF - כֶּף	20	כּ
	NUN SOFIT - נוּן סוֹפִית	700	ן	30	LAMED - לָמֶד	30	ל
FE SOFIT - פֶּא סוֹפִית	800	ף	40	MEM - מֶם	40	מ	
CADI SOFIT - צָדִי סוֹפִית	900	ץ					

- SOFIT - SLOVO KOJE SE PIŠE NA KRAJU RECI
 - NIKLID (.....) - ZNACI KOJI UGLAVNOM PREDSTAVLJAJU SAMOGLASNIKE I KORISTE SE ZA RASPOZNAVANJE PRAVILNOG IZGOVORA RECI

- IZGOVOR SLOVA
 - PISANA VREDNOST SLOVA
 - BROJNA VREDNOST SLOVA
 - PISANI ALEFBET
 - ŠTAMPANI ALEFBET

Hebrejska štampana, pisana slova i njihova numerička vrednost

Jevreji na Pirinejskom poluostrvu

Posle pada Judeje u 1. veku Jevreji su raseljeni po celom Rimskom carstvu, bilo da su prodati kao roblje, odvedeni u zatočeništvo ili se priključili već postojećoj jevrejskoj dijaspori. U dijaspori oni su uglavnom bili prihvaćeni od strane Carstva. Do kraja 3. veka nije bilo verskih ili političkih progona. Rimsko zakonodavstvo tog vremena ni u čemu ne diskriminiše Jevreje, ali sa jačanjem hrišćanstva raslo je ograničavanje njihovih sloboda.

Na samom početku 4. veka katolička crkva je sazvala sabor u Elviri, u španskoj provinciji Granada, koji se velikim delom odnosi na progon Jevreja. U 5. veku Vizigoti sa severa preuzimaju vlast od Rimljana, primenjuju postojeće zakone i prihvataju Jevreje bez mnogo problema. U kasnom 6. veku Vizigoti prelaze u hrišćanstvo i tada počinje progon i stalni pritisak na Jevreje da se pokrste.

Vizigotski kralj Ervig saziva sabor u Toledu 681. na kojem su doneti oštri zakoni protiv Jevreja

Od 711. do 1492. Španijom vladaju Mavri. Oni su sa dobrodošlicom prihvatili Jevreje i brzo ih integrisali u politički, ekonomski i kulturni život zemlje. 10. vek bio je "zlatni vek" procvata muslimanske i jevrejske kulture. Pored toga što su bili ugledni trgovci, dvorski bankari, lekari, poznavaoi nauka, mislioci i filozofi, veziri, prevodioci na arapski jezik sa latinskog, grčkog i hebrejskog, uticajni u vlasti i obrazovanju, Jevreji su stvarali sopstveni identitet kroz rabinsku literaturu, književnost i filozofiju na arapskom i hebrejskom. Njihov uticaj bio je toliki da je zbog velike moći na dvoru jevrejskog vezira Josefa ibn Negrele 1066. u Granadi došlo do strašnog masakra Jevreja.

Najznačajnije ličnosti među Jevrejima muslimanskog razdoblja su:

Majmonides, filozof i astronom, najvažnije delo Mišna Tora, prvi Zbornik jevrejskog zakona; Samuel Hanagid, pesnik, poznavalac grčke, filozofije, matematike, astronomije, geometrije, logike i veliki poznavalac Talmuda; Solomon ibn Gabirol, pesnik i filozof; Mozes ibn Ezra, filozof, lingvista, pesnik; Juda Halevi, lekar, pesnik, filozof; Josef Karo, rabin; Jakov ben Ašer, rabin Toleda; Hasdaj ibn Saprut, državni blagajnik, lekar, diplomata.

Majmonides (1135-1204)

Jakov ben Ašer (c.1269-1340)

Katoličko osvajanje Španije počinje krajem 10. veka uspostavljanjem kraljevine Leon. Hrišćanski vladari cenili su doprinos jevrejskog stanovništva ostvaren tokom muslimanske vladavine i zadržali su u službi mnoge Jevreje kao lekare, diplomate, finansijke savetnike.

Kralj Alfonso VI, osvajač Toleda, dao je Jevrejima ista prava kao i hrišćanima. U 11. veku u Toledu je živelo oko 15000 Jevreja od ukupno 50000 stanovnika. Jevrejske opštine imale su znatan stepen autonomije. U jevrejskim rukama bila je trgovina, u gradovima oni su živeli poput plemića i bili su bliski sa dvorom. Nakon smrti Alfonsa VI za Jevreje počinje period stravičnog ugnjetavnja. Masakri su vršeni u svim većim gradovima poput Toleda, Sevilje, Kordobe, Barselone ... Situacija se drastično pogoršala posle 1478. kada je zvanično upostavljena Inkvizicija. To je bila institucija organizovana pod okriljem katoličke crkve sa ciljem nasilnog pokršatvanja Jevreja. Uredbom kraljevskog para Ferdinanda i Izabele 1492. svi Jevreji morali su u roku od tri meseca da pređu u katoličku veru ili da napuste Španiju. Oni koji su ovo naređenje odbili bili su nemilosrdno pogubljeni.

Ladino (Đudeo-espanjol) Jezik Jevreja Iberijskog poluostrva

Ladino je nastao kombinovanjem srednjovekovnog španskog jezika sa hebrejskim, arapskim i jezicima naroda sa kojima su Jevreji živeli nakon izгона iz Španije. Ladino nije govorni jezik već proizvod doslovnih prevoda biblijskih i liturgijskih tekstova napisanih na aramejskom i hebrejskom, gde je određena aramejska ili hebrejska reč uvek odgovarala istoj španskoj reči. Tradicionalno, ladino je za pisanje koristio hebrejski alfabet. Pisan je sa desna na levo. Danas se koristi latinično pismo, sem u religioznim tekstovima. Đudeo-espanjol (jevrejsko-španski) je govorni jezik i smatra se živim spomenikom Servantesove Španije. Bogata književnost na jeziku španskih Jevreja, poezija i proza, najveći procvat imala je posle izгона sa Pirinejskog poluostrva. Do tada su na ovom jeziku stvarna narodna, lirska poezija i proza, pozorišna dela, muzika, uspavanke i priče. Jezik je i danas u upotrebi. Koriste ga Sefardi Izraela, Egipta, Turske, Grčke, Bugarske, Makedonije, Srbije, Bosne i Hercegovine, a poznaju ga i u jevrejskim zajednicama Amerike.

Biblija iz Ferare, 1553.
Prevod Svete knjige na ladino

Izgon iz Španije, posle hiljadugodišnjeg života na njenom tlu, Jevreji su doživeli kao strašnu izdaju. Španiju su smatrali svojom domovinom. Žal za izgubljenim domom pretočili su u brojne pesme.

Flori Jagoda je jedna od svetski najpoznatijih izvođača pesama na jevrejsko-španskom jeziku. Rođena je 1923. u Sarajevu, u sefardskoj porodici Kabiljo. Na samom početku Drugog svetskog rata uspela je da prebegne u Italiju, gde je

upoznala Heri Jagoda, američkog vojnika, za koga se kasnije i udala. 2002. dobila je nagradu za životno delo, za doprinos u očuvanju i promovisanju pesama na jevrejsko-španskom. Izdala je nekoliko albuma - Kantikas Di Mi Nona (Pesme moje bake), Memories of Sarajevo (Sećanje na Sarajevo), La Nona Kanta (Baka peva), Kantikas de amor i vida (Pesme o ljubavi i životu), Arvoliko (Drvce). Pisma La jave de Espanja (Ključevi Španije) govori o sačuvanim ključevima doma njenih predaka, koji su izgnani iz Španije, i koji ih sa kolena na koleno prenose novim generacijama, kao simbol povratka na vekovno ognjište.

La jave de Espanja

**Onde esta la jave ke estava in kašun? Mis nonus se la trušerun kon grande dolor, de su kaza de Espanja,
Suenjos de Espanja, suenjos de Espanja...**

**Onde esta la jave ke estava in kašun? Mis nonus la trušeron kon grande amor, dišeron a luz fižus, estu ez il korason, de muestra kaza de Espanja,
Suenjos de Espanja, suenjos de Espanja...**

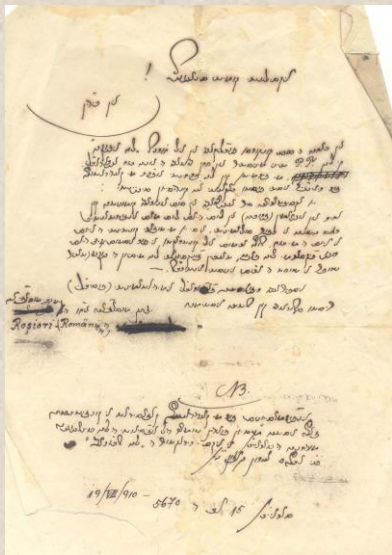
**Onde esta la jave ke estava in kšhun? Mis nonus la trušeron kon grande amor, la dišeron a luz njietus a meterla a kašun,
Muestra jave de Espanja,
Suenjos de Espanja, suenjos de Espanja...**

Ključevi Španije

**Gde je ključ koji je bio u ladici? Moji baka i deda su ga poneli sa sobom sa suzama u očima, iz njihovog doma u Španiji,
Snovi o Španiji, snovi o Španiji...**

**Gde je ključ koji je bio u ladici? Moji baka i deda su ga poneli sa velikom ljubavlju, rekli su svojoj deci ti je samo srce našeg doma u Španiji,
Snovi o Španiji, snovi o Španiji...**

**Gde je ključ koji je bio u ladici? Moji baka i deda su ga poneli sa velikom ljubavlju, dali su ga svojim unucima da ga stave u ladicu, naš ključ iz Španije,
Snovi o Španiji, snovi o Španiji...**

Rukopis iz ostavštine zemunskog rabina Isaka Musafije prikazuje primer rukom pisanog kurzivnog ladino teksta, koji se naziva solitreo i koji koristi hebrejski alef-bet.

Naslovna strana časopisa El amigo del pueblo (Narodni prijatelj) koji je izlazio u Beogradu od 1888. do 1892. Pisan je na ladino, tzv. raši pismo (polukurzivno pismo).

Jevreji u srednjoj i istočnoj Evropi

Istorijski zapisi svedoče o postojanju Jevreja severno od Alpa i Pirineja još u 8. i 9. veku. Bežeći pred progonima u 10. i 11. veku oni naseljavaju mnoge gradove uz reku Rajnu. Za vreme krstaških ratova (12. do 15. vek) progoni se nastavljaju i većina Jevreja povlači se istočnije, u Poljsku, Litvaniju i Rusiju. Tu žive izolovano od okoline, u organizovanim malim zajednicama štetlima, uz određenu autonomiju, predvođeni rabinima i poštujući jevrejske zakone. Oni koji su ostali na zapadu, iako zadržavaju svoj jezik, običaje i religiju, uklapaju se u napredne tokove evropskog pokreta prosvetljenosti u 18. i 19. veku.

Kiša (1911), Mark Šagal

Život i običaji u štetlu (Vitebsk)

Jidiš

Jidiš je do Holokausta bio najrasprostranjeniji jezik Jevreja u dijaspori. Prvobitno je nastao u srednovjekovnoj Nemačkoj mešanjem nemačkih dijalekta sa hebrejsko-aramejskim i romanskim jezikom severne Francuske. Postupno se razvio u samostalni jezik ugrađivanjem elemenata slovenskih jezika naroda istočne Evrope. Pred Drugi svetski rat u svetu je bilo oko 11 miliona ljudi koji su govorili jidiš ili su poticali iz porodica u kojima se taj jezik govorio, što je u to vreme predstavljalo 2/3 jevrejske svetske populacije. Do 16. veka istočna Evropa, posebno Poljska, postaje centar evropskog jevrejstva, a jidiš, osim kao govorni jezik, postaje jezik pisane reči koji koristi hebrejski alfabet. To je jezik pun humora, sarkazma i ironije, kojim se opisuju fine razlike ljudskih karaktera i pulsirajući život jevrejskog štetla.

ז	ו	ו	ה	ד	ג	ב	אָ	אַ	א
zayen (z)	melupm vov (u)	vov (u)	hey (h)	daled (d)	gimi (g)	beyz (b)	kometz alef (o)	pasekh alef (a)	Shtumer alef (silent)
ן	נ	ם	מ	ל	ך	כ	י	י	ט
langer nun (n)	nun (n)	shlos mem (m)	mem (m)	lamed (l)	langer khof (kh)	khof (kh)	khirek yud (l)	yud (y, i)	tes (t)
ש	ר	ק	ץ	צ	ף	פ	ע	ס	
shin (sh)	reysh (r)	kuf (k)	langer tsadek (ts)	tsadek (ts)	langer fey (f)	fey (f)	pey (p)	ayen (e)	samekt (s)

Jidiš alef-bet

Posledica izolacije u štetlima i upotreba sopstvenog jezika, nerazumljivog van zajednice, doveli su do centralizacije ekonomskog i političkog života Jevreja. U takvoj sredini oni stvaraju svoju književnost, muziku, slikarstvo, pozorište, štampu, škole, običaje...

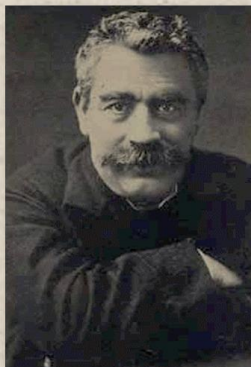
U ranom periodu razvoja jidiš literatura uglavnom se sastojala od zbirki pripovedaka koje su u osnovi imale biblijske ili narodne priče ili se zasnivale na Talmudu, u formi epskih spevova.

Jidiš je veoma izražajan, intelektualno suptilan jezik. U 19. veku po prvi put se javljaju romani, poezija i kratke priče, u kojima se sa puno humora, saosećanja, naklonosti, ljubavi, nekad čak i patetično opisuje sudbina siromašnih jevrejskih masa u uslovima nesigurnog života na istoku Evrope. "Ocem" jidiš

literature, u kojoj se odslikava njihov život i ljudske osobine, smatra se Šolem Jakob Abramovič (Mendele Mojher Sforim), pisac kratkih priča u kojima se mešaju satiričan i sentimentalni prizvuk.

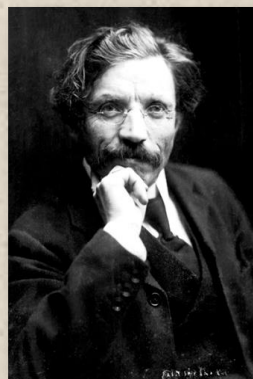

Druga dva svetski značajna pisca na jidišu su Isak Lejb Perc i Šolem Alejhem.

Perc je kritičar društva, naklonjen radničkom pokretu. Pisao je priče, narodne priče i drame. Po stilu se svrstava kako u realiste, tako i u romantičare. U poznatom delu "Mađioničar", koje je ilustrovao Mark Šagal, inspiraciju je našao u mističnom folkloru hasidizma.

Šolem Alejhem (Solomon Naumovič Abramovič) je pisao priče i skečeve, kritičke prikaze, dramske komade i pesme u stihu i prozi na hebrejskom, jidišu i ruskom. Čuveni mjuzikl "Violinista na krovu" nastao je na osnovu njegovog komada "Tevje mlekadžija". Tevje je jedan od mnogobrojnih likova koje je ovaj pisac dao sa iskrivljenim humorom, opisujući težak život i prilagodljivost Jevreja u Rusiji.

Savremeni hebrejski jezik i jevrejska književnost

Od biblijskih vremena, hebrejski jezik se stalno obogaćivao i prilagođavao novonastalim potrebama života. U njega se ugrađuje hiljade novih reči, starim rečima se ponekad daje novo značenje, a tehnološki napredak dovodi do upotrebe internacionalnih termina.

Haskala, jevrejski pokret prosvete, ruši barijere između izolovanih jevrejskih zajednica, prvo na zapadu, a zatim i na istoku Evrope. Javljaju se pisci koji pod uticajem evropske književnosti i tradicionalnog jevrejskog učenja stvaraju novi stil pisanja. Mnogi od njih svoja dela pišu kako na jeziku zemlje u kojoj žive, tako i na hebrejskom i jidišu.

Nakon završetka Drugog svetskog rata i stvaranja države Izrael 1948, Holokaust i život u novostvorenoj zemlji postaju nove i česte teme u delima jevrejskih pisaca. Takođe se mnogi savremeni pisci opredeljuju za angažovanu književnost, prateći, komentarišući i objašnjavajući aktuelnu društvenu i političku situaciju zemlje jezikom satire.

Hebrejski naslovi knjiga svetski poznatih jevrejskih pisaca

Violinista na krovu
Šolem Alejhem
(1859 - 1916)

Proces
Franc Kafka
(1883 - 1924)

Prirulnik za putovanje
Efraim Kišon
(1924 - 2005)

Peščanik
Danilo Kiš
(1935 - 1989)

Opis smrti
David Albahari
(1948 -)

Izvan vremena
David Grosman
(1954 -)

Spisak literature:

1. Dubnov, Simon, *Kratka istorija jevrejskog naroda, Tabernakl, Sremska Mitrovica, 2006.*
2. Etinger, Šarl, *Istorija jevrejskog naroda, Ginko, Beograd, 1996.*
3. Mihailović Milica, *Jezik, pismo I knjiga Jevreja u Jugoslaviji, Savez jevrejskih opština Jugoslavije, Beograd, 1979.*
4. Tauber, Eli, *Ilustrovani leksikon judaizma: istorija, religija i običaji, Magistrat, Sarajevo, 2007.*
5. *Sa hebrejskim u svet, Agencija Matić, Beograd, 2005.*
6. *The Diaspora Story: the epic of the Jewish people among the nation, Joan Comay in association with Beth Hatefusoht – the Nahum Goldman Museum of Jewish Diaspora, Tel Aviv, 1981.*
7. *The Expulsion of the Jews from Spain – The Story of the Jews in Spain, Ben Zvi Institute and Hebrew University of Jerusalem, Jerusalem, 1991.*
8. <http://www.jewishvirtuallibrary.org/>
9. <http://www.yivoencyclopedia.org/>
10. <http://www.myjewishlearning.com/>
11. <http://www.jewishencyclopedia.com/>

Fotografije korišćene u katalogu:

1. Jevrejski istorijski muzej (Beograd)
2. Internet

Jevrejska opština Pančevo

IZLOŽBA
Jezici Jevreja

AUTOR IZLOŽBE I TEKSTA ZA KATALOG
Barbara Panić i Miroslava Kon-Panić

DIZAJN I PRIPREMA ZA ŠTAMPU
Darko Derikrava i Barbara Panić

IZLOŽBENA POSTAVKA
Jevrejska opština Pančevo

LEKTURA
Dragan Dolić

ŠTAMPA
Digitalna štampa i štamparija STEAM 013

TIRAŽ
200

ГРАД ПАНЧЕВО

